

VETERINARIUS

állatgyógyászati, állategészségügyi, tenyésztési s állattartási

SZAKKÖZLÖNY.

A magyarországi állatorvosegylet tulajdon közlönye.

Előfizetési ár: Egész évre 6 frt. Félévre 3 frt. Hirdetések soronként 10 kr. Mindennemű közlemények a szerkesztőhöz intézendők.	VIII. ÉVFOLYAM. Ez idei szerkesztő: <i>Krausz Károly,</i> állami állatorvos.	Megjelen minden hó 15-én. Megrendelhető minden pósta- hivatalnál és a titkárnál Budapesten az állatorvosi tanintézetben.

Tartalom: A király az állatorvosi tanintézetben. — Pentastomum taenioides eset kutyánál. (Sequens Ferencz.) — Adatok a lópatkolás történetéhez. (Schwenzky.) — A sertés-orbáncz és annak oltása. (Czeplédy T.) — A havi vakságról. (Alexander L.) — A galandférgék. (Szabó A.) — T á r c z a : Ész, ösztön és lélek az állatoknál. — Kérelem. — Állategészségügy. — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetés.

A király az állatorvosi tanintézetben.

A magyarországi állatorvosi intézmény jövő évben a századik esztendőt fogja születése éfordulójaképen megünnepelni. Nagy idő ez, mondhatlanul nagy idő, s a visszatekintő constálni kénytelen, hogy ilyen nagy idő volt szükséges arra, hogy ez az intézmény olyan magaslatra jusson, a milyenen ma tényleg áll.

Elfogultság és semmibe-vevés kísérte ezt az intézményt száz éven keresztül — de az azért a nyomasztó körülmények daczára is a vizcseppek modjára csak vájta a semmibevevés szikláját mindaddig, míg elég nagy rés keletkezett arra, hogy azon keresztül a közönyös szem is meglássa a munkát és meglássa a munkásokat.

Csak néhány év előtt is az az iskola, a melyben az állatorvoslás tudományát tanították, legfeljebb kocsisok előtt volt ismeretes, kik beteg lovaikat gyógyítás végett oda vitték.

Maga a sajtó is szivesebben foglalkozott akármivel, mint az állatorvosi iskolával és az állatorvosokkal, úgy hogy Budapest legrégebb lakói között is nem egy akadt olyan, a ki a száz év óta fenálló iskoláról mit se tudott.

Mióta azonban ez az intézet a muzeum körutről Rottenbiller utczaiz diszes helyiségeibe költözött s így jobban szem

elé került; mióta derék tanárai benn is és a külföldön is műveikkel ismeretesebbekké váltak s mióta különösen a derék igazgatás alatt erősebben és erősebben adott magáról életjelt: egymást érik benne a bel- és külföldi látogatók, érdeklődők, kik e valóban európai színvonalon álló intézet megtekintése után kivétel nélkül elismerőleg kénytelenek nyilatkozni.

Száz éves életében azonban tudtunkkal soha sem részesült ez az iskola abban a szerencsében, hogy az uralkodó is megtekintette volna; azért az intézet az 1886-ik évet, mely fennállásának 99 ik esztendeje egyszersmind, méltán sorozhatja emlékezetes évei legelső helyére.

A király f. hó 5-ikén pontban 10 órakor érkezett a kétfogatu udvari kocsin, tábornoki egyenruhában M o n d e l főhadsegéd és Z u r n a szárnysegéd kíséretében az igazgatósági épület elé, hol báró O r e z y Béla miniszter, T o r m a y Béla min. tanácsos és az intézet főigazgatója. T h a n h o f f e r Lajos hely. igazgató, H o r v á t h altabornagy, T i c h y őrnagy, B e r n o l á k Sándor min. oszt. tanácsos, L á s z l ó f a l v y E. Ödön gondnok és az egész tanári kar várták. A királyt Tormay üdvözölte és az igazgatósági épület elé vezette, hol bemutatta a tanári kar tagjait. Az épület balszárnya előtt az intézet mindhárom évfolyamának polgári hallgatói képeztek sorfalat, a jobb oldalon pedig a méneskari hadapródok, a közöshadseregbeli gyógykövácok, a felső tanfolyam katonai hallgatói, a honvédek és a

T Á R C Z A.

Ész, ösztön és lélek az állatoknál.

Sokan lesznek e sorok olvasói között olyanok, kik a cím láttára — gúnyos mosolylyal ajkaikon — azt fogják mondani: állat és lélek — összeférhetlenség. Lesznek azonban olyanok is, kik emberi testük anyagát semmivel se tartván jobbnak az úgynevezett állatok testi anyagánál, ezen anyagtól feltételezett lélek lételet az állatoknál nem fogják tagadni. Mások fogalom zavarral fogják az írot vádolni, s hajlandók lesznek ö s z t ö n t érteni a lélek alatt. Ismét mások nagyon megbotránkoznak a felett, hogy az emberi lélek, — mely ha a testet elhagyta, menyországba vagy pokolba jut — az ökör vagy a szamar lelkevel együtt fogja élvezni a túlvilági gyönyöröket, vagy szenvedni a pokol kínjait stb.

Megkísértjük kimutatni, hogy az állat és a lélek nem összeférhetlenek; bebizonyítjuk, hogyha az anyag minősége egy, az ahoz kötött lélek minőségileg szintén egy, s a mennyi-és minőségi eltérések csak fokozati — nem pedig lényeges —

féléves vasalási tanfolyam katonai hallgatói voltak fellállítva. Midőn a király ezek előtt végig ment, megszólította a távirda és postaszolgálatba beosztott Kovács Mihály közlegényt és megkérdezte tőle, hogy mily nemzetiségű? Arra a kérdésre, hogy magyar, szolgálati éveit tudakolta. Ezután a király egész kíséretével az igazgatósági terembe ment, hol Tormay az épületnek és telepnek ott kiállított nagy tervrajzát magyarázta meg behatóan. Innen a könyvtáron és olvasó termen át a boncztani és kórboncztani épületbe ment, hol dr. Szabó Alajos és dr. Nádaszkay Béla tanárok fogadták. Itt behatóan és nagy érdeklődéssel megnézte a kórboncztani osztály érdekes gyűjteményét és több szakszerű kérdést intézett a kalauzoló Tormayhoz.

Innen a király az ebkórodába ment, hol dr. Varga Ferencz tanár vártá. E helyen Tormay két érdekes eb-példányt mutatott be ő felségének, mely ebeket a betegeskedése miatt távol levő dr. Azary tanár a veszetség ellen, még mielőtt Pasteur felfedezéseit nyilvánosságra hozta, oly sikeresen beoltott, hogy azóta többször veszett ebmarási kísérletek daczára sem tört ki rajtuk az ebdüh. A király nagy érdeklődéssel tudakozódott e kísérletek felől és azt a kérdést intézte Tormayhoz, hogy Azary tanár nyilvánosságra hozta-e már ebbeli észleleteit? — Innen a király a lókóroda belgyógyászati osztályába ment, hol dr. Azary Ákos tanár helyett Kaldrovits Árpád

különbségeket okoznak; értelmezni fogjuk az ösztönt és lelket egyenként és együtt; a poklot és menyországot pedig — mint nem létezőket — nem fogjuk az emberi és az állati lélek találkozási helyeként feltüntetni, jóllehet az állat lelkét rosszabbnak épen nem — csak kevesebbnek fogjuk nyilvánítani; a test halála után pedig mindkettő lelkét egy sorsban részesülőeknek fogjuk felmutatni.

Más vélemények, — hiedelmek, — sejtelmek — s következtetésekre pedig úgy hisszük adatainkkal szintén meg fogunk felelhetni.

Azon kérdésre, hogy: mi hát az a lélek? e sorok olvasóinak egy része helyesen, egy másik része sokfélekép, de talán helytelenül fog felelni, egy harmadik nagy része pedig semmikép se.

Egyéni érzelem, vallás, műveltségi fokozat s többeféle van erre befolyással; feltétlenül helyes felelet tehát csak olyantól várható, ki menten minden alap nélküli sugalomtól a meghazudtolhatatlan tények alapján tud és akar beszélni.

A ki pedig így akar beszélni, lehetlen hogy a lelket egy olyan isteni szikrának, egy olyan szent adománynak tartsa, a mely belé bujik az ondo szálcsába vagy a pe-

várta. Ő felsége megnézte a gyógykezelés alatt álló lovakat, melyek mindegyikénél két-két intézeti növendék állt. Tormay megmagyarázta a királynak egyes állatok betegségét, azután megmutatta az ápolás alatt álló juhokat, innen a zuhanyozó helyiségbe, majd a kólikás-állatok gyógytermébe ment, hol az új hideg vizgyógy mód után tudakozódott. Azután megnézte a főzőkonyhát, a gyógyszertárt, a téli lovardát és műtőhelyiséget. Ezután a sebészeti osztályba ment át, hol dr. Varga tanár várta. Itt a gyógykezelés alatt álló lovakon kívül megnézte a beteg szarvasmarhákat is és átment a patkoló műhelyekbe, hol Schwenszky Ármin patkolás tantó várta. Hosszabb ideig tartózkodott a király a nagy kohó-helyiségben, Tormay megmagyarázta a nagy érdeklődéssel hallgató királynak a tanfolyam célját, mire az megkérdezte, hogy csak ez az egy tanfolyam van-e az országban szervezve? Arra a válaszra, hogy már 18 ily tanfolyam létezik az országban, megjegyezte a király, hogy ennek örül, mert ő ezt az intézményt nagyon hasznosnak és fontosnak tartja. Innen a patkolási tanterembe és a hidegpatkolás műhelyébe ment.

Ezeknek beható megtekintése után átment a vegyészeti osztály és állami vegykezleti állomás épületébe, a hol dr. Liebermann Leó tanár várta. Liebermann megmutatott a királynak egy általa szerkesztett gyorsmérleget, egy új szerkezetű költőgépet és azután egy tojásvizsgálót. Innen az állat-

tébe, avagy a fejlődő vagy részben már kifejlett s megszületett magzatba, hogy aztán annak megsemmisülésekor, jobban mondva halálakor változatlanul megint szárnyra keljen s vissza térjen az adományozó lélek-tartányába, s aztán onnét adandó alkalommal megint utra keljen vagy örek időkiglen ad acta maradjon! Nincs egyetlen adat, a mely e mellett szólna, ezt hinni tehát több mint dőreség. Visszajáró lélek, kóbor lélek, elátkozott lélek: nincs; mindez beteg agyvelő koholmánya, beteges képzelődés szülötte; a lélek halhatatlanságáról beszélni pedig annyi, mint arculcsapni az élettan tényeit. A lélek nem anyag, nem is szigorú értelemben vett erő, a mely meg nem semmisül, a mely örök: a lélek erővel felruházott anyagok eszmei terméke, a mely az erő és anyagok megváltozásakor erősödik, gyengül s megsemmisül aszerint, a mint azt az anyag és erő közti viszony magával hozza.

A lélek nem lakik a kebelben vagy mellben mint azt Epikur s költőink állítják; nem is ül a tobozmirigyben, mint azt Cartesius mondja; de még a vérben sincs, a hol azt Heraklit s a zsidó bölcsek keresték, e szerint a szivben sincs, a hová azt Aristoteles helyezte, hanem ott van a hol már Plátó lenni mondta, t. i.: az agyban.

tenyésztési osztályba ment, hol Krausz Károly h. előadó várta. Az élettani osztályon át a közös, nagy tanterembe ment, hol a képviselőházból időközben megérkezett Széchenyi Pál gróf miniszter üdvözölte. Az optikai vizsgálatokra szánt helyiség megszemlélése után Thanhofer tanár és h. igazgató megmutatott a királynak egy chimografion nevű írógépet, mely az érverést, a szivverést, a légzést, illetve a vér és a tüdő mozgását a legpontosabban feljegyzi, a mit egy jelenvolt intézeti növendéken meg is mutatott. A dolgozó szobában egy thermo-elektrikus készüléket nézett meg nagy figyelemmel, mely a legfinomabb hőfokot is megmutatja. Itt még egy halnak a vérkeringését nézte meg a király mikroskopen keresztül, azután a vivisectionális termen át a mikroszkopikus terembe ment, honnan az aquárium megtekintése után távozott.

Távozása alkalmával a király báró Orczyhoz fordulva legnagyobb megelégedését nyilvánította az intézet kitűnő berendezése és vezetése fölött, majd Tormaynak elismerését nyilvánította és megköszönve a kalauzolást a sorfalat képező növendékek és katonai hallgatók. ugyszintén a nagyszámban összegyülekezett közönség zajos éljenei közt kíséretével a kocsiba ült és elhajtattott.

Gróf Széchenyi Pál miniszter nem ok nélkül gratulált az intézetnek a kiváló szerencsééhez, melyben a legmagasabb látogatással részesült. Vajha a legmagasabb példát követnék

Nem más tehát a lélek, mint az agy anyagainak és erőinek eszmei terméke, s nyilvánul az okos-, számító-, fontolgotó-, gondolkozó-, visszaemlékező-, összehasonlító-, megkülönböztető-, találékony-, felvevő-, közlő-, értő-, értelmező-, s több eféle tulajdonságokkal bíró ész tehetségeiben.

Kérdjük már most: van-e az állatnak lelke? Ha agya van, lelke is van. Lélek agy nélkül, egészséges agy lélek nélkül nem képzelhető. Oktalan-e hát az állat vagy okos? Okos, mert mindazon tehetségekkel, melyekben az ész nyilvánul, meg van áldva. Más kérdés aztán az, hogy olyan okos-e mint az ember? Erre a felelet az, hogy nem, és pedig azért nem, mert agyának egyes részei a fejlettség alantibb fokán állnak, mint a közönséges emberé; egy u. n. művelt állat, és egy műveletlen vad embernél azonban épen agyuk nagyobb hasonlósága miatt a lélek nyilvánulásai majdnem egyformák.

Ha az ember agya az állatok agyáig törpül, észtehetsége is egész odáig süllyed, s a fejletlen agyu gyermek a kifejlett agyu állatnál ebben a tekintetben alantibb fokon áll. A kísérleti élettan meggyőz bennünket a felől, hogy az agygyal, darabonként lehet a lelket is levágni, tehát más-

azok is, kiknek érdekeit ez az intézet száz éven keresztül szolgálta és jelenben is szolgálja: értjük földbirtokos nagy urainkat és mezőgazdáinkat, kik a turf látogatása mellett ez intézet megtekintésére is fáradságot vehetnének, hogy tiszta képet, helyes fogalmat nyerjenek arról az intézményről, — melyről elfogultságuk, évszázados előítéletük folytán helyes és igaz fogalmat nem alkothattak.

Pentastomum taenioides eset kutyánál.

Tudvalevőleg kutyáknál az ugynevezett Pentastomum taenioides nem ritkán szokott a veszettséghez hasonló tüneteket okozni, s az ily élőski következtében elpusztult kutyahulla kórbonczyi változásai is nagyon könnyen ébreszthetnek gyanut a veszettségre, ha a Pentastomum tartózkodási helyéül szolgáló szervek a bonczolást teljesítő szakértő figyelmét kikerülik.

Tekintve, hogy a veszettségre gyanus kutyák hullájának felbonczolásánál talált kórbonczyi változások, s ezek alapján kiadott állatorvosi vélemények a foganatosítandó intézkedésekre igen nagy fontossággal bírnak, ennél fogva czélszerűnek vélem egy általam észlelt Pentastomum esetet, melynél úgy a kutya élő állapotában, valamint a hulla kórbonczolásánál is voltak egyes a veszettségnél találatni szokott tünetek észlelhetők, az alábbiakban közölni.

hol keresni a lelket mint az agyban oktalanság, s megtagadni azt az állattól, melynek agya van — czéltalan erőlködés.

Eszerint az ugynevezett lelki tehetségek, melyek az állatnál nyilvánulnak nem az ösztön kifolyásai, hanem azon állatoknál is, melyek agygyal nem bírnak, bizonyosan a duczidegrendszer működéséből eredő tulajdonok, melyek lassanként vagy gyorsan keletkeznek s módosulnak a szerint, a mint a test életmódja, más szóval a szükség, körülmények, behatások stb. követelik, vagy magukkal hozzák.

Ebből azonban úgy látszik, mintha az következnék, hogy a lélek az egész testben van, mint azt Ennemoser is állítja, mert az egyes behatások, körülmények stb. az egész test különféle szervei által közvetítettnek, eszerint ezek nélkül lelki tehetségek nem nyilvánulhatnak; de ez csak látszik. Milton vak lett, Kölcsei félszemü volt, mások féllábuak sőt lábatlanok, kezetlenek, de azért lelki tehetségeik ép úgy, tán még inkább nyilvánultak.

Napoleon, Deák, Schiller, Petőfi stb. félkézzel féllábbal ugyan oly lelki tehetségekkel bírtak volna, ellenben agyuk kisebb terjedelme vagy betegsége mellett soha.

Cuvier 4 fontnál súlyosabb agyával s Lenau a meg-